

Formandens skriftlige beretning

Maj 2023

Der er gået næsten et år, siden jeg fik den store ære at være formand for de danske småøer, og tiden er gået hurtigt. Mange har udtrykt nysgerrighed omkring, hvordan det mon ville gå uden Dorthe Winther ved roret, vores erfarne og meget sikre formand gennem mange år? Det kunne være svært at forestille sig en anden virkelighed, så hvordan ville det gå med både en ny formand og en ny næstformand?

Jeg synes, at det er gået godt, og det skyldes jo også, at vi har et godt sekretariat, der står bag os. Dem vil jeg gerne starte med at sige stor tak til – for sådan en overgang kunne ikke lykkes uden dem. Tak til Lise, Ann-Britt og Aase. Og så vil jeg også sige tak til bestyrelsen, hvor flere jo var nye sidste år, og hvor vi skulle prøve en ny struktur, med både rotationspladser og valgte pladser i bestyrelsen. Bjarne Jepsen og jeg er det samlede formandskab, og vi vil gerne sige tak til resten af bestyrelsen for et rigtig godt samarbejde. I har vist vilje til at dele opgaverne mellem os, og jeg synes I har bakket op og kommet med relevant input, hvor det har været nødvendigt. Der har været en vilje til at lykkes, og det har gjort det nemt for mig at være ny formand. Vi fik i august afholdt en flot afskedsreception for Dorthe, og jeg var glad for, at så mange af jer fra øerne mødte frem og fik takket Dorthe for alt det, hun har bidraget med gennem årene. Det kunne vi som ny bestyrelse og sekretariat ikke have gjort alene.

Nyt folketing

I oktober blev der udskrevet valg til folketinget, der var valg 1. november og først en ny regering langt inde i december. Derfor måtte vi have tålmodighed mht. vores politiske sager angående færger, blå landevej, takststigninger og alle de andre udfordringer, som vi ønsker at folketingspolitikere skal forholde sig til. Så længe der var udskrevet valg og ingen ny regering, gav det ikke mening at rende dem på dørene. Men det gjorde vi så, da regeringen kom på plads, og vi kendte navnene på de nye ministre og ordførere.

For de danske småøer betød det, at vi fik Sophie Løhde (V) som ny indenrigs- og sundhedsminister. Ny minister for landdistrikter (samt kirke og nordisk arbejde) blev Louise Schack Elholm (V). Herudover er Pernille Rosenkrantz-Theil (S) blevet social- og boligminister, og Thomas Danielsen (V) er blevet ny transportminister. Jacob Jensen (V) er ny minister for fødevarer, landbrug og fiskeri, og Lars Aagaard (M) er ny klima-, energi- og forsyningsminister. Sammenslutningen af Danske Småøer samarbejder med alle ministerier om småøernes levevilkår, men vi ser de nævnte ministre som de allervigtigste.

Det store Udvalg for Landdistrikter og Øer er blevet nedsat, og her er Susie Jessen (DD) formand og Kris Jensen Skriver (S) næstformand. Vi bad med det samme om, at dette udvalg også nedsatte det mindre underudvalg for småøer, og det er nu sket. I det udvalg sieder 12 personer, som særligt vil behandle sager som vedrører vores 27 småøer. Ny formand her er Kasper Roug (S), og næstformand er Niels Flemming Hansen (KF).

Ved vores første foretræde for Udvalget for Småøer bød vi dem velkommen og lovede løbende at informere dem om, hvad der sker på øerne, og hvorfor det er en vigtig sag at bakke øerne op og sikre vores rammevilkår og udviklingsmuligheder.

I februar bad landdistrikts- og kirkeminister Louise Schack Elholm selv om at komme på besøg på Fejø, og det tog vi med det samme imod. Det viste sig at hun havde noget med i tasken, nemlig årets Landdistriktspris som hun overrakte til forældregruppen bag Fejø Skole og Fejøforeningen. Det var en stor dag både for mig og de øvrige fejøboer at vise rundt på øen for en minister, der virkede oprigtigt interesseret i småøernes udvikling. Den største sag på vores politiske dagsorden, nemlig færgerne, er det dog indenrigsministeren, vi skal tage drøftelserne med.

Vi har siden da også haft et møde med formanden for Udvalget for Småøer Kasper Roug, og vi har omsider også et møde i kalenderen med indenrigsminister Sophie Løhde i starten af juni. Det ser vi frem til.

Kommunernes pressede økonomier

Hvad der særligt har skabt bekymring i år har været visse kommuners svage økonomier, og det faktum at det nemt går ud over den post i budgettet, der hedder færger. Selvom kommunerne får et særligt bloktilskud fra staten til færgedrift, kan mange byråd ikke holde sig fra fristelsen til at undersøge om det ikke er muligt også at skære ned i servicen på vores færger.

Vi gør alt, hvad der står i vores magt for at henlede politikernes opmærksomhed på dette problem og for at understrege, at det ikke er meningen at bruge bloktilskuddet til så massive udgifter som fx investeringen i en ny elfærge eller til at reducere underskuddet på det overordnede kommunale budget. Selv med tilskudsordningen er nye grønne elfærger en opgave, der kan presse en kommune hårdt økonomisk, det anerkender vi, men vi mener, at kommunerne bør søge andre finansieringskilder i stedet for at forringe servicen. Det er også her, vi har brug for folketingspolitikernes opmærksomhed. Det er ikke acceptabelt at så store udgifter skal betales ved, at små borgergrupper kommer til at betale dyre fægebilletter eller lide et stort servicetab.

Blå landevej/landevejsprincippet

Vi har ved alle de møder, vi har haft med folketingspolitikere, nævnt ønsket om fuldt landevejsprincip. Der lyttes, og der loves, at man vil se på det. Men vi må også konstatere, at det er en kompleks sag. Tilskuddet til blå landevej er indviklet at udregne, og det bruges på flere forskellige måder rundt om på vores øer. Det er derfor svært at give et overslag på, hvad det vil koste at få gennemført princippet om blå landevej fuldt ud. Vi ved dog, at politikerne er på vej til at give ordningen en revision, og vi håber naturligvis, at det både bliver enklere at administrere ordningen, og at der følger flere midler med i en fornyet ordning.

Med de brændstoffillæg, vi har set i det forgangne år på nogle øer, er taksterne steget gevaldigt. Og på andre ruter er det sågar ordinære takstforhøjelser, som kommunerne har indført, og så går udviklingen jo en helt forkert retning. Vi skal have standset takststigningerne og sænket priserne, så der sikres en billigere adgang til vores øer for både øboer og vores gæster.

Befolkningstal på småøerne og boliger

Det samlede befolkningstal på øerne er desværre gået ned i år med minus 22 indbyggere. Vi kan dog se at tilflytningen er fin på rigtig mange øer. Vi intensiverer vores indsats for at dele de gode erfaringer på tværs af øerne, så man kan bruge hinandens gode ideer til at øge bosætningen på sin egen ø. Det jeg selv har lært i året, der er gået, er at det KAN lade sig gøre at "genbefolke" og sænke gennemsnitsalderen på en ø. Både

Hjarnø og Avernakø havde næsten ingen børnefamilier for kun få år siden, men begge øer har mange familier nu. Selv uden en skole på øen.

Det synes jeg giver optimisme for fremtiden, men det kan også kun lade sig gøre, hvis der er boliger nok på øerne. Mange boliger overgår til at være familiesommerhuse og tages på den måde ud af boligudbuddet, både som flekshus og som helårsbolig. Derfor skal vi finde nye løsninger på bolig manglen. Flere almene boliger er en af vejene, men som vi ved, er det svært, og der har været arbejdet på dette i mange år. Når vi mødes med politikerne, rejser vi ofte problemet med almene boliger på øerne og barrieren for at kombinere støtte til almene boliger med dispensation for maksimumrammen. Der må og skal løses op for dette sammenstød af regler, og vi vil blive ved med at nævne det for vores politikere på Christiansborg.

Tunø – årets lyspunkt

Historien om Tunø er nok årets lyspunkt. Skolen lukkede, købmanden lukkede og Tunø oplevede af samme grund stor fraflytning i 2022. Odder Kommune har lyttet til Tunø. Der er vedtaget en udviklingsplan og Odder Kommune har indført en tidlig morgenafgang kl. 6.30 fra Tunø og en aftenafgang fra Hou kl. 18. Nu har øen fire daglige dobbeltafange. Det er en helt unik nyhed: at sejlplanen udvides med flere afgang. Der er også kommet økonomi til et havneprojekt, og der er enighed om, at Tunø skal markedsføres udadtil, så de positive historier bliver fortalt. Øen har fået tiltrukket en ny købmand, så planen har allerede nu båret frugt. Det er dog vigtigt at Odder Kommune udviser tålmodighed og ikke glemmer at have fokus på Tunø.

Vi har ønsket Tunø og Odder Kommune tillykke og håber, at kommunens og øens fælles bestræbelser på bedre service og mere aktivitet også vil blive belønnet med flere tilflyttere.

SU til udeboende ø-børn under 18 år

Vi har i det forgangne år oplevet, at kommuner er ophørt med at yde støtte til udeboende unge, som bosætter sig uden for øen for at gå på en ungdomsuddannelse. Det står ellers i §20-reglerne, at øboer der har så stor afstand til ungdomsuddannelserne på fastlandet, at de må flytte fra øen, kan ydes et SU-lignende tilskud, også selvom de er under 18 år. Det bekymrer os, for det må ikke være sådan, at øliv og økonomi forhindrer unge i at tage en uddannelse uden for øen. Problemet er, som det generelt er med §20-midlerne, at der står "kan" og ikke "skal". Vi har bragt sagen op for folketingspolitikere, og de vil nu se på, om der kan findes midler andre steder, når ikke vores kommuner ser sig i stand til at yde disse tilskud.

Repræsentantskabsmøde i landbrugets og færgernes tegn

I november afholdt vi repræsentantskabsmøde i Odense, hvor vi havde landbruget og færgerne på dagsordenen. Vi har haft projektet omkring dataindsamling og beskrivelse af landbruget på småøerne løbende over et par år nu. Projektet startede som ide i 2021, i januar 2022 startede selve projektet, og projektet blev afsluttet med online konference i juni 2022). Rapporten udkom digitalt i starten af juli og på tryk i august 2022. Ved repræsentantskabsmødet tog vi rapporten op og drøftede de anbefalinger som den kom med. Det blev vedtaget, at vi som Ø-sammenslutning skulle gå videre med anbefalingerne politisk.

På repræsentantskabsmødet drøftede vi desuden den foruroligende situation, som mange øer i øjeblikket befinder sig i med stigende takster, brændstoffillæg og bekymringer om grønne elfærger, fordi nogle kommuner ikke ser andre udveje end betydelige takststigninger og permanente serviceforringelser for at kunne finansiere færgedriften. En sådan udvikling kan vi, som tidligere nævnt, ikke leve med.

Landbrugsrapporten og den politiske behandling

Landbrugsrapporten blev som sagt færdig i juli 2022. Og som aftalt på repræsentantskabsmødet rejste vi rapportens anbefalinger politisk sammen med Udvalget for Småøer ved en høring på Christiansborg i april i år.

Det, vi bekymrer os særligt om, er fjerneje i landbruget, dvs. at udenøns landmænd køber landbrugsjord op uden at bo på øen selv. Landbruget er en vigtig medspiller på mange øer, og det er vigtigt at bevare dem både som lokale erhvervsvirksomheder, som producenter af ø-specialiteter, som gode naboer til andre øboer og som kulturbærere. Pga. krav om braklægning kan udenøns landmænd have interesse i at opkøbe eller leje jord på øer og lægge disse arealer brak for at opfylde de nye krav om 4% braklægning pr. landbrugsvirksomhed.

Desuden appellerer vi til, at loftet på den særlige landbrugsstøtte på op til 100 ha fjernes for fastboende, og at der stilles krav om bopælspligt for de landmænd, der søger støtten. På den måde kan man forhindre uretfærdig konkurrence mellem landmænd bosat på en ø og landmænd, der ikke bor på øerne.

Høringen på Christiansborg i april gik godt; vi fik præsenteret flere personlige historier fra småøerne, dygtige eksperter fremlagde deres viden, og politikerne spurgte interesseret. Vi vil nu følge op på høringen og sikre at politikerne husker at gå videre med vores ønsker til forandringer i lovgivningen om især østøtte og fjernbraklægning på øerne.

Bolig- og Planstyrelsen

Bolig- og Planstyrelsen, som efter valget nu hedder Plan- og Landdistriktsstyrelsen, er den styrelse under Indenrigsministeriet, som vi i Ø-sammenslutningen samarbejder med omkring vores mål og resultater. Vi får jo et statsligt tilskud, hvor vi skal opfylde en lang række krav. Det er Plan- og Landdistriktsstyrelsen som tjekker, at vi gør, hvad vi har lovet, og at pengene bruges som aftalt. Vores støtte fra styrelsen er i øvrigt forøget fra 1.600.000 til nu 1.700.000 kr. som resultat af en pristalsregulering.

Som vi plejer, planlagde og gennemførte vi et øbesøg med embedsfolk fra netop denne styrelse. Vi besøgte sammen med dem Baagø og Barsø i september. Det var en god tur hvor vi alle lærte meget om hvordan livet er på nogle af vores allermindste øer. Det er altid godt, at vi arrangerer disse besøg, så de ansatte selv møder øboerne og hører om både de muligheder og udfordringer som ølivet giver. De ser også på de projekter, som er skabt af fx Østøtten fra Landdistriktsministeriet og LAG-midler, og det skærper deres forståelse for det arbejde vores organisation og alle vores ildsjæle på øerne gør. Så tak for at I altid tager godt imod os på disse besøg.

Taxakørsel og postbefordring på småøerne

Den nye transportminister Thomas Danielsen har vi bedt om at se på reglerne for taxakørsel på småøerne, og han kvitterede med at byde os til møde, hvor han og hans folk også fremlagde en anden sag, nemlig postbefordring på småøerne. Hvad angår taxakørsel forklarede vi, at der er brug for særregler for taxakørsel på småøerne, da det er svært hvis ikke umuligt at drive en taxaforretning med de nuværende regler. Thomas Danielsen havde en meget liberal tilgang, og vi måtte forklare, at det var vigtigere for os med få vognmænd, der har tilladelse til at køre taxa, end mange der kører helt uden regler. Det er bedre, at der er få aktører, som sikres et forretningsgrundlag hele året, end mange private ordninger, der kun kører taxa om sommeren. Vi forventer at taxaloven revideres til efteråret. Der i øvrigt med Transportministeriets hjælp her i foråret 2023 lavet en midlertidig særordning på Anholt, så taxaen dér kan fungere lovligt.

Vi har samtidig givet input til ministerens embedsfolk om, hvordan vi fra øernes side gerne ser en modernisering af kravene til de aktører, der i fremtiden skal byde ind på postbefordring (herunder pakker) til øerne. Vi har naturligvis lagt vægt på, at løsningerne skal passe ind til de enkelte øers forhold, og ny teknologi (fx pakkeboksanlæg på øhavnen, som kan benyttes af alle transportører) åbner også op for nye muligheder og mere fleksibilitet, så man ikke - som i dag nogle steder - skal hente sine pakker på fastlandet. Vi følger arbejdet og vil kæmpe for, at postbefordringen bliver bedre eller i det mindste ikke ringere end i dag.

Arbejdet i bestyrelsen og på sekretariatet

Jeg vil gerne gentage min tak til bestyrelsen og sekretariatet for arbejdet i kulissen i det forløbne år. Vi har haft glæde af Ann-Britt, hvilket virkelig har styrket både kommunikations- og pressearbejdet, og vi har den gode nyhed at vi har kunnet forlænge hendes ansættelse i godt to år mere takket være projektmidler fra bl.a. Landdistriktspuljen (og forhåbentlig også LAG Småøerne).

Vi har i bestyrelsen – som det også fremgår af denne beretning – utrolig mange emner og sager på bordet. Og for at holde fokus og undgå tidsspilde og frustration over ikke at nå alt det, vi vil gerne vil, har vi i bestyrelsen valgt tre mærkesager, som vi er enige om er de vigtigste politiske sager lige nu.

Det er følgende:

- **Færger:** Blå landevej/landevejsprincip, grønne færger. Kommunernes pressede økonomi truer takster og afgang (servicen) og udhuler det delvist indførte landevejsprincip. Taksttilskuddet bør revideres, og §20 bloktilskuddet bør revideres og øremærkes.
- **Landbrug på småøer**, særligt ift. ø-støtte til landmænd og regler for braklægning mm. Samt justere lovgivningen, så den i højere grad tager højde for erhvervsmæssig drift på mindre landbrugsejendomme. Samt forbedre mulighederne for grøn omstilling for fastboende ø-landmænd. (Jf. de anbefalinger landbrugsrapporten peger på)
- **Fysiske forudsætninger for bosætning:**
 - It- og mobil dækning
 - Boliger
 - Energiforsyning

Årsmøde i ESIN-netværket

Bjarne, Lise og jeg rejste i september til øen Kihnu i Estland og havde årsmødet i ESIN-netværket. ESIN er det netværk af europæiske ø-organisationer for småøer, som vi er medlem af. Man har indrettet sig på meget forskellig vis, når man sammenligner europæiske småøer, og Kihnu var ingen undtagelse. Det er en ø med meget stærke traditioner og kulturarv, både når det gælder kunsthåndværk og begivenheder. Og disse ressourcer bliver brugt i den turisme, der foregår på øen. Temaet ved generalforsamlingen var øpolitikker, og vi blev præsenteret for, hvordan de forskellige lande understøtter deres småøers politiske stemme og udviklingsmuligheder. Vi gjorde selv rede for, hvordan arbejdet i ø-sammenslutningen er organiseret, vores sekretariat og de støttemuligheder, som staten giver både ø-kommunerne og vores øer.

Vi har i samråd med de andre øer i netværket i et hørings svar bedt om en forhøjelse af grænsen for de minimis-støtte for virksomheder på småøer. Normalt må man ikke som virksomhed modtage statsstøtte af hensyn til fair konkurrence og samhandel i EU. Der er dog en bagatelgrænse, så en virksomhed kan modtage tilskud fra staten (fx støttepuljer), hvis støtten er under en bestemt grænse. Det kaldes de minimis. Det er foreslået til at være 275.000 euro i fremtiden, og det er den grænse, som vi anbefaler forhøjet yderligere, når det gælder støtte til mindre øer, fordi virksomheder på øer har særlige udfordringer med færgefart, takster, ventetid osv.

Rejse til Bruxelles

Lise og jeg var her i marts også i Bruxelles med repræsentanter fra ESIN-netværket. Vi havde et par succesfulde dage, hvor vi fik holdt møder med forskellige organisationer, politikere og politiske medarbejdere fra Kommissionen. Det var utrolig spændende, det er altid godt og givende at møde "kollegerne" fra de andre europæiske øer, og vi havde god hjælp fra Ivan Matic som arbejder som assistent for parlamentsmedlem Tonino Picula, der er formand for udvalget SEARICA og stammer fra Kroatien. Ivan Matic er samtidig repræsentant for de kroatisk øer i ESIN-netværket. Vi arbejder nu på at få lavet et projekt, hvor habitability-redskaberne (måling af "bobarhed" på øerne) kunne blive udbredt til flere øer i vores netværk, og vi forsøger også at finde viden om programmer og puljer, som kan finansiere grønne elfærger.

Eksterne samarbejdspartnere

LAG Småøerne: En af vores vigtigste eksterne samarbejdspartnere er LAG Småøerne. LAG Småøerne fordeler midler fra både Landdistriktsprogrammet (LAG) og Hav- og Fiskeriudviklingsprogrammet (FLAG) til de 27 små øer. Det er midler, der har stor betydning for de danske småøer, og som med tiden har resulteret i mange gode og levedygtige initiativer.

I august 2022 blev der holdt stiftende generalforsamling for en ny LAG for småøerne, en ny bestyrelse er blevet nedsat, og der er i efteråret blevet holdt strategimøder for den kommende periode som er 2023-2027. Her i foråret er deres strategi blevet godkendt i Landdistriktsministeriet.

Udover arbejdet med at etablere en ny LAG for Småøerne sparrer vi også om, hvad der nu falder for, ligesom der årligt arrangeres et fællesseminar for bestyrelserne fra de to foreninger med fokus på udvikling og erfaringsudveksling. I år tog vi til Ærø hvor vi så den nye elfærge ELLEN, og hvor vi også havde et foredrag om havhøst, dvs. dyrkning af muslinger og tang fra havne og kyster.

Småøernes Færgeselskaber: Småøernes Færgeselskaber er 'barn' af Ø-sammenslutningen, og derfor har Ø-sammenslutningens formand en fast plads i bestyrelsen. Foreningens medlemmer er overfartsledere og redere i småø-færgerne og genvejsfærger. Foreningens arbejdsområder er alt, hvad der vedrører færgerne, og de arbejder bl.a. for, at vi på de små færger får regler, der er tilpasset de små ø-færger og ikke er underlagt forhold, som om vi sejler med kæmpestore færger i internationalt farvand.

Derudover har vi et meget fint samarbejde med foreningen om de forskellige politiske tiltag, der kommer omkring færger. Jeg deltog i Færgeselskabernes årsmøde i Esbjerg i november hvor vi fik mulighed for at se Fanø-overfartens nye elfærge GROTTÉ.

Færgesekretariatet: Færgesekretariatet er en sammenslutning af de 18 kommuner, som har færger til småøer. Sekretariatet har til huse i Birkholms hjemkommune Ærø. Vi har et fint samarbejde med sekretariatet om bl.a. landevejsprincippet og grønne færger, og vi deltager i deres årsmøder.

Landdistrikternes Fællesråd: Da Landdistrikternes Fællesråd overtog Ø-passet i februar 2018, dannedes 'Partnerskab for dansk Ø-turisme' for at styrke Ø-passet og Ø-turismen.

Sammenslutningen af Danske Småøer deltager i dette partnerskab sammen med en række andre organisationer: Færgesekretariatet, De Samvirkende Købmænd, Food Organisation of Denmark (FOOD), Danske Destinationer og Landdistrikternes Fællesråd.

Vi har i år særlig mærket samarbejdet i forhold til friØ-projektet, hvor det var en fælles opgave for Landdistrikternes Fællesråd og Ø-sammenslutningen at finde og beskrive landsbyer og øer, der senere kan udvælges af politikerne til at blive frilandsby eller friØ i en nærmere beskrevet forsøgsordning.

FOOD: Gennem vores Mål og Resultatplan blev vi af Erhvervsstyrelsen for et par år siden opfordret til at mødes med FOOD. FOOD er en nonprofitorganisation, der arbejder for at gøre opmærksom på den udvikling, der sker på madfronten i Danmark og Norden.

FOOD har bl.a. et rejsehold, hvor en dygtig kok kommer ud og giver ny inspiration, kompetencer og ny viden til at udvikle virksomhed og menu på spisesteder. Rejseholdet fortsætter 2025 ud – det er et rigtig godt tilbud til spisesteder og fødevarerproducenter til virksomhedsudvikling. Det er tilmed gratis!

Forenet Kredit: Forenet Kredit står i samarbejde med Ø-sammenslutningen og Landdistrikternes Fællesråd bag Årets Ø, hvor alle ikke-brofaste øer – såvel store som små – kan søge ind på at blive årets ø.

I 2022 blev Strynø valgt til Årets Ø i skarpt opløb med Fejø og Femø. Her i 2023 er det Fur, Hjarnø og Omø som er nomineret til Årets Ø. Vi har netop besøgt de tre øer og mødte alle steder en gevaldig energi og stærke fællesskaber. Som vinder får man 50.000 kr., og nr. 2 og 3 får hver 25.000 kr. ud over en fin promovning af ens ø.

Vi håber, at der også bliver en Årets Ø 2024, men der er også overvejelser om at uddele prisen hvert andet år, og at vi så i partnerskabet hvert andet år måske vil holde en konference for øboere for at promovere og udvikle vores øer.

Troværdighed og gode samarbejder i snart 50 år

Sammenslutningen af Danske Småøer betragtes fortsat som en troværdig samarbejdspartner både på Christiansborg og i andre interesseorganisationer. Vi bliver hørt og taget alvorligt, og sådan har det været i snart 50 år. Til næste år, i 2024, skal vi fejre vores 50 års jubilæum. Som ved tidligere jubilæer kommer det til at foregå på Strynø, og det ser vi frem til.

På gensyn på Aarø til gode gensyn med andre øboer, spændende debatter og Ø-generalforsamling.

Kirsten Sydendal
Formand